

Илићи из Клековаца

Јасна Илић

In memoriam

УДК 341.322.5:929.5Илићи

COBISS.RS-ID 141274625

DOI 10.7251/TOP2410256I

Чукундјед Душан Илић, родом из Каћа, са породицом се доселио у село Клековце. Претпостављамо, прије Првог свјетског рата, али колико раније и када тачно, то остаје непознато. Допао му се дубички крај, те је одлучио купити земљу и преселити породицу. Шта су заиста били мотиви доласка, такође остаје непознато. Очигледно је да су били обични сељаци, који су живјели од земље и стоке, па им је плодна дубичка равна пружила могућност да се наставе бавити земљорадњом и сточарством.

Комшија истог презимена, Василија Илић, а који није био у роду мојим Илићима, много послје Другог свјетског рата причао је мојој тетци Нади како су Илићи, дошавши ту, донијели у село музичке инструменте и да су се многи радо окупљали у њиховој кући, на музику и прело. Баба Миља Илић (рођ. Којић) нам је причала да је у дјетињству са другом дјецом из села чувала краве по пољима у близини куће Илића. Како је већ са четири године остала без мајке, а отац им је радио негдје у иностранству, она, њена сестра и браћа, остали су на бригу стринама и теткама. Дјед Лала, како су звали чукундједа Душана, када би истјерао свиње у поља, доносио им је да једу бијелог хљеба. У то вријеме најчешће се јела куруза, а дјеца су то некако памтила као нешто велико, јер тада су били више гладни него сити. Осим гајења животиња, познато ми је да су имали виноград, који је спаљен у рату. У близини наше куће понека лоза избије и дан-данас, након толико година, те свједочи о истиности приче о винограду. Све ово наводим не да бих набрајала шта су имали, већ тиме претпостављам да су, као и друге многобројне породице дубичког краја, лијепо живјели убирући плодове свог рада, па и то свједочи о оном општепознатом да је живот у то предратно вријеме бујао.

Чукундјед Душан са женом Даринком (рођ. Крњајић) имао је пет синова: Саву (1898), Раду (1916), Стеву (1917), Ђоку, Уроша и двије кћери: Криту и Соку.

Ђоко, Криста и Сока су преживјели Други свјетски рат, док су Раде и Стево погинули као партизански борци 1942. године у тадашњој Босанској Дубици и имена су им уписана на списак бораца из Клековаца¹. Остаје непозната судбина, мјесто и страдање Уроша, који је почетком рата био дјечак. Судбина Душана и Даринке никада није расвијетљена.

Прадјед Саво Илић и прабаба Марија изродили су пет кћери. Имена свих кћери, осим Зорке и Душанке, нисам знала нити ја нити моје тетке, па сам због тога потражила све Илиће из Клековаца на списковима жртава рата, у нади да ћу их наћи по имену оца и на тај начин сазнати остала три имена, али их нисам пронашла нигдје. Такође, на списковима нигдје не налазим прадједа Саву и прабабу Марију. Идући до матичог уреда сасвим другим послом, питала сам да ли имају податке из тог времена. Нисам имала наду и мислила сам да од тога нема ништа, те да нећу добити потврдан одговор, јер су књиге тог времена већином уништене током рата. Ипак, никад се не може све уништити и спалити. Понекад нешто преостане. Пуком срећом су нам нашли податке, баш о онима за којима сам трагала, у матичним књигама рођених из Демировца.

Добила сам изводе из матичних књига за Даринку, Јелу, Душанку, Саву и Марију Илић. Прадјед Саво Илић, по подацима у матичним књигама, вјенчао се 1917. године са Маријом Бижић, званом Мара. Иако у матичним књигама стоји да је Марија Бижић из Клековаца, породично сјећање каже да је била из села Вриоца.

Обративши се ЈУ „Спомен-подручје Доња Градина“ добила сам следеће податке, гдје према Записнику Земаљске комисије за утврђивање злочина сачињеном 31. октобра 1944. године, податке даје Криста Маринковић (рођ. Илић), из села Клековци. На основу овог записника усташе су у непознатом правцу одвели следеће чланове породице Илић:

1. Саво (Душан) Илић (46 година)
2. супруга Мара (46 година)
3. кћер Душанка (22 године)

1 Душан Д. Самарџија, *Босанскогубичко подручје у НОР-у 1941-1945*, Босанска Дубица, 1984, стр. 397.

4. кћер Милка (20 година)
5. кћер Даринка (14 година)
6. кћер Јела (12 година).

Овај записаник не помиње једну кћер Саве Илића, Зорку, за коју нам је баба Миља говорила да је у вријеме рата већ била удата у село Драксенић и да је имала једно дијете. Сад већ давне 1950. године, дјед Живко даје сестрино име својој првој кћери -Зорки.

Животи Саве и Маре Илић и њихових кћери неупитно су угашени у усташким злочинима Другог свјетског рата, али остаје непознато гдје тачно и како су усмрћени, док је дјед Живко из рата изашао жив. У земунском логору оболио је од туберкулозе, коју је безуспјешно лијечио и од које је умро 1961. године. Од изласка из логора до преране смрти успио је да се скући, ожени и изроди троје живе дјеце и двоје који су умрли у доби од двије до три године. О својим страдалим сестрама и родитељима није много причао дјеци, али тетка Нада Илић сјећа се да је помињао нарочиту приврженост сестри Зорки.

Тетка Нада ми је причала да је отац са њима подијелио сјећање на његово посљедње виђење и растанак са оцем Савом.

Причао је дјед Живко да га је отац храбрио, прије него су их раздвојили, док су их негдје заробљене спроводили. Рекао му је да ће највјероватније преживјети рат, јер је млад и способан за рад, а да он сигурно неће жив дочекати крај рата. Шепео је. Да ли је тих дана био повријеђен или је то било нешто од раније, није толико ни важно, колико то да је у том тренутку наслутио како му је тај физички недостатак вјероватно карта у смрт.

Након свих ових година, понекад се запитам како то да се дјед Живко онолико колико је поживио након рата није бавио тиме да упише имена сестара, мајке и оца на спискове жртава рата, али не може се из перспективе садашњег тренутка посматрати како су људи тог времена мислили и колика је била тежина трауматизације коју им је донио геноцид Другог свјетског рата. У предратно вријеме живјели су у вишечланим породицама, у мањим заједницама, гдје им је било довољно да познају заједницу у којој живе и она њих. Препустили су се животу и гибали у ритму његових откуцаја, не мислећи да могу да га контролишу. Рат им је нанио непоправљиве штете прекинувши живот каквим су живјели до тада.

Били су изложени и свједочили свирепим злочинима, доживјели су губитке породице и комплетне заједнице коју су познавали. Рат им је донио очај и трауму, а однио најдраже. За оне који су убијени у рату и којима се не зна гдје им кости леже, кажу: „Однио рат“. Та кратка мисао звучи управо помирено, изражавајући потребу да преживјели који је изговори урони у заборав. Материјално се надокнади више или мање, али постоје оку невидљива оштећења, оживљци и трауме које се носе и преносе на потомство.

Ако су преживјели морали због нечег да забораве и потисну истину, онда генерацијама које су неоптерећене истим бременом предстоји да наставе нити сјећања, да памте колико год могу. Зато никад није касно да сакупимо преостало сјећање на њихово постојање и чувамо га од забрава, да им се присјетимо имена и помињемо их. Ово пишем за своју породицу Илић из Клековаца, али и у име свих других страдалих, несталих и до сада непоменутих Душана, Даринки, Стева, Рада, Уроша, Сава, Марија, Зорки, Душанки, Даринки, Јели...

* * *

This text is a historical reminder and proof that the Ustasha crime of genocide was committed against the Serbs in the village of Klekovci near Kozarska Dubica. The text provides information about Ilić family including a list of victims, which is a significant contribution to researching the Ustasha crime of genocide in the Independent State of Croatia.